

ІНСТРУМЕНТАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ РЕФЛЕКСИВНОСТІ ЯК ЗАГАЛЬНОЇ ЗДІБНОСТІ ОСОБИСТОСТІ

Савченко О.В. Інструментальне забезпечення реалізації рефлексивності як загальної здібності особистості. Автор розглядає внутрішню структуру інструментального компонента рефлексивної компетентності особистості, що відіграє важливу роль в забезпеченні реалізації рефлексивності як загальної здібності особистості. В роботі представлена система рефлексивних вмінь, що має три рівня організації: когнітивний, метакогнітивний та особистісний. Доведено, що функціонування інструментального компонента є необхідною умовою ефективною реалізації різних форм рефлексивної активності. Встановлено, що загальний рівень сформованості інструментального компонента в найбільшій мірі залежить від рівня розвитку вмінь до саморегуляції рефлексивної активності, оскільки саме дані вміння здійснюють контроль за використанням ресурсів, забезпечують моніторинг поточної діяльності суб'єкта.

***Ключові слова:** рефлексивність, загальна здібність, рефлексивна компетентність, рефлексивна активність, інструментальний компонент компетентності, рефлексивні вміння.*

Савченко Е.В. Инструментальное обеспечение рефлексивности как общей способности личности. Автор рассматривает внутреннюю структуру инструментального компонента рефлексивной компетентности личности, который играет важную роль в обеспечении реализации рефлексивности как общей способности личности. В работе представлена система рефлексивных умений, которая имеет три уровня организации: когнитивный, метакогнитивный и личностный. Автором показано, что функционирование инструментального компонента является необходимым условием эффективной реализации различных форм рефлексивной активности. Установлено, что общий уровень сформированности инструментального компонента в наибольшей степени зависит от уровня развития умений осуществлять саморегуляцию рефлексивной активности, поскольку именно данные умения осуществляют контроль над использованием ресурсов, обеспечивают мониторинг текущей деятельности субъекта.

***Ключевые слова:** рефлексивность, общая способность, рефлексивная компетентность, рефлексивная активность, инструментальный компонент компетентности, рефлексивные умения.*

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими практичними завданнями. Рефлексивність як загальна здібність особистості формується на підставі задатків та розвивається в процесі постановки й розв'язання рефлексивних задач. В ході набуття рефлексивного досвіду в особистості формується узагальнене вміння «відслідковувати свої дії (розумові та практичні) і аналізувати їх правильність» [8, с. 154], яке переходить в статус властивості особистості. Отже за визначенням В.Д. Шадрікова, рефлексивність, це сформована в ході досвіду якість особистості, що сприяє успішному

виконанню будь-якої діяльності, «спрямовуючи розумовий процес, організовуючи його й керуючи ним» [5, с. 56].

Продуктивність реалізації рефлексивності в конкретних формах активності забезпечується рефлексивною компетентністю, завдяки функціонуванню якої стає можливим переведення потенційних форм в актуальні результати та досягнення. Вивчаючи структуру рефлексивної компетентності, ми виокремлюємо чотири достатньо незалежні складові, кожна з яких виконує свою функцію в організації та реалізації рефлексивної активності. Так, інформаційний компонент забезпечує аналіз проблемних питань, які в якості рефлексивних задач виникають в ході виконання предметно-практичної діяльності. Інструментальний компонент створює умови для високої продуктивності виконання рефлексивних форм активності, активізуючи систему сформованих рефлексивних умінь. Оцінно-мотиваційний компонент забезпечує можливість проведення адекватного оцінювання власної активності та її результатів, винесення суджень про їх ефективність. Поведінковий компонент компетентності через реалізацію оптимальних стратегій поведінки забезпечує прийняття рішення в невизначеній ситуації. За нашими даними, саме інструментальний компонент відіграє найбільш важливу роль в процесі формування та розвитку рефлексивної компетентності як цілісної та інтегрованої системи, оскільки саме вміння виступають необхідною внутрішньою умовою для організації та реалізації різних форм активності.

Останні дослідження і публікації, виділення невирішених питань загальної проблеми, якій присвячується стаття. Визначенню рефлексивних вмінь приділяли увагу В.Я. Буторин, В.В. Давидов, Т.В. Дмитрієва та Н.Є. Сєдова, Н.Л. Росіна, І.М. Семенов, С.Ю. Степанов, К.М. Татаурова та ін. Спроба сформулювати систему рефлексивних вмінь була зроблена в роботі Т.В. Дмитрієвої та Н.Є. Сєдової. Дослідниці ввели операційний компонент в структуру рефлексивної діяльності поряд з мотиваційно-ціннісною, когнітивною, змістовною та продуктивною складовими. Рівень розвиненості операційного компоненту відображається в рівні сформованості рефлексивних вмінь: «зупинка предметної діяльності, фіксація утруднень і відновлення послідовності виконаних дій, відсторонення і вивчення складеної послідовності з точки зору її ефективності, об'єктивація, виявлення та формулювання результатів рефлексії, вибір нового варіанту або гіпотези, перевірка сформульованих висновків на практиці» [1, с. 38]. Найбільш розширений список рефлексивних вмінь був представлений в роботі К.М. Татаурової, який поєднав кооперативні (самовизначення під час розв'язання проблемних ситуацій, розробка алгоритму діяльності, здійснення поетапної організації діяльності, співвіднесення результатів з метою), інтелектуальні (визначення підстав діяльності, оцінка власної позиції, прогнозування наслідків) та особистісні (самоаналіз, самосприйняття, визначення та аналіз помилок, встановлення причин власної поведінки) рефлексивні вміння [7].

Формулювання цілей і постановка завдань статті. Ціль дослідження – визначити характер організації інструментального компонента рефлексивної компетентності. Для розв'язання даної цілі ми виокремили декілька задач: 1) визначити характер організації системи рефлексивних вмінь на різних рівнях рефлексивної

компетентності; 2) визначити внутрішню структуру організації всього інструментального компонента.

Виклад методик і результатів дослідження. Ми припустили, що інструментальний компонент рефлексивної компетентності забезпечує високу продуктивність виконання рефлексивних форм активності (рефлексивних актів та дій, рефлексивної діяльності) за рахунок сформованої системи рефлексивних вмінь, яка включає когнітивні та регулятивні прийоми, а також систему способів розв'язання внутрішніх конфліктів, що виникають в проблемно-конфліктній ситуації. Отже, ми виокремили три рівні організації рефлексивних вмінь: 1) когнітивні рефлексивні вміння, сформовані для забезпечення ефективного розв'язання рефлексивних задач, що потребують усвідомлення засобів вирішення проблемних питань, аналіз наявної системи знань, співвідношення обраних засобів вирішення задачі з її умовами та вимогами (когнітивний рівень); 2) метакогнітивні рефлексивні вміння, що формуються та набувають розвитку при вирішенні задач, в яких розумова активність суб'єкта спрямовується на аналіз та регуляцію власної розумової діяльності, на перетворення моделі «процесу вирішення проблеми», на саморегуляцію рефлексивної активності (метакогнітивний рівень); 3) особистісні рефлексивні вміння, що забезпечують розв'язання внутрішнього протиріччя в процесі вирішення рефлексивних задач на самодетермінацію, самопізнання, самовизначення, самопроекування та самоздійснення (особистісний рівень).

За допомогою розроблених нами трьох методик «Рефлексивні вміння» (когнітивного, метакогнітивного та особистісного рівнів) ми уточнили склад рефлексивних вмінь на кожному рівні функціонування рефлексивної компетентності. В дослідженні приймали участь 450 осіб юнацького віку. Розроблені процедури дозволили визначити рівень сформованості загальних показників, які відображають кількісну міру розвитку рефлексивних вмінь на когнітивному, метакогнітивному та особистісному рівнях. Застосування процедури множинного регресійного аналізу дозволило нам визначити суттєвий вклад кожного окремого вміння в значення загального показника. На відміну від кореляційного, регресійний аналіз визначає коефіцієнти, які відображають не лише зв'язок залежної змінної з певною незалежною, а й міру співвідношення певної незалежної змінної з іншими незалежними параметрами. Цінність незалежної змінної для множинної регресії «визначається не тільки її кореляцією з залежною змінною (як в двомірній регресії), але і її «унікальністю» - слабким зв'язком з іншими незалежними змінними» [4, с. 234]. В таблицях 1-3 представлені результати множинного регресійного аналізу для показників сформованості системи рефлексивних вмінь на когнітивному, метакогнітивному та особистісному рівнях.

При аналізі структури системи рефлексивних вмінь на когнітивному рівні рефлексивної компетентності був отриманий недостатньо високий коефіцієнт множинної кореляції (КМК=0,95), що вказує на те, що більш ніж 91% загальної дисперсії показника рівня сформованості рефлексивних вмінь когнітивного рівня визначається впливом тих незалежних змінних, які розглядались в дослідженні. Коефіцієнт множинної детермінації (КМД) в даному випадку дорівнював 0,91. Приблизно 9% дисперсії можна

пояснити впливом інших, неврахованих факторів. Найбільший вклад в загальну дисперсію внесли показники сформованості вміння утримувати себе в рефлексивній площині ($\beta=0,43$) та вміння усвідомлювати й пояснювати хід власних розмірковувань, яке відображає діалогічний механізм функціонування мислення суб'єкта ($\beta=0,39$). Саме ці вміння пов'язані з забезпеченням функціонування основного механізму рефлексивної активності на когнітивному рівні, який ми визначили як «перехід в іншу (рефлексивну) площину аналізу». Даний механізм дозволяє суб'єкту призупиняти активні спроби вирішити задачу, розвертати фокус уваги, зробивши матеріалом аналізу власні дії, думки, переживання. В рефлексивній площині суб'єкт отримує можливість оцінювати не саму задачу, а свої дії з нею, свої припущення відносно засобів її розв'язання, що формує умови для побудови нових смислів відносно своєї інтелектуальної діяльності.

Таблиця 1.

Внутрішня структура системи рефлексивних вмінь на когнітивному рівні рефлексивної компетентності

Вміння	Стандартизовані значення		Значення критерію Фішера
	Коефіцієнт регресії (β)	Помилка	
Усвідомлювати та пояснювати собі та іншим хід міркувань, причини вибору певної стратегії вирішення задачі	0,39	0,02	24,34
Усвідомлювати власні емоційні переживання, контролювати їх перебіг, підтримувати відчуття впевненості	0,35	0,02	21,79
Утримувати себе в площині рефлексивних розмірковувань, аналізувати підстави власних дій, причини невдач	0,43	0,02	28,04
Упорядковувати процес пошуку рішення, здійснювати перевірку своїх припущень	0,19	0,02	11,32
Проводити оцінювання результатів за різними критеріями, формулювати оцінні судження	0,31	0,02	16,01
Усвідомлювати різноманітні аспекти перебігу процесу пошуку рішення: когнітивні, емоційні, поведінкові	0,15	0,00	7,42

Методика «Рефлексивні вміння (метакогнітивний рівень)» дозволила нам уточнити склад рефлексивних вмінь на метакогнітивному рівні функціонуванні рефлексивної компетентності та визначити ті з них, що справляють найбільший вплив на рівень сформованості загального показника.

За результатами множинного регресійного аналізу ми встановили, що загальний показник рівня розвитку рефлексивних вмінь метакогнітивного рівня організації має високий коефіцієнт множинної кореляції з показниками сформованості окремих метакогнітивних (регулятивних) вмінь ($KMK=0,97$), що говорить про те, що лише 6%

загальної дисперсії має відношення до похибок в оцінюванні. На 94% (КМД=0,94) індивідуальні розбіжності досліджуваних за параметром загальний рівень сформованості метакогнітивних рефлексивних вмінь пояснюються показниками ступеня розвитку окремих регулятивних вмінь (вихідних незалежних змінних), і лише решта – вплив неврахованих факторів.

Загальний рівень розвитку метакогнітивних рефлексивних вмінь в більшій мірі обумовлений рівнем сформованості вмінь організувати процес вирішення проблеми ($\beta=0,40$) та прогнозувати можливі помилки і труднощі, аналізувати власні можливості ($\beta=0,32$). В значно меншій мірі на загальний рівень впливають показники сформованості вмінь проводити планування, оцінку, перевірку власних дій ($\beta=0,10$) та критично оцінювати свої інтелектуальні здібності, можливості й обмеження ($\beta=0,12$). Отже, окремі аспекти інтелектуальної активності суб'єкта (планування, оцінка, перевірка) та метакогнітивні здібності в формуванні критичної оцінки власних можливостей не суттєво впливають на рівень організації всієї системи вмінь. Рівень її організації в більшій мірі визначають узагальнені властивості, які інтегрують регулятивні та когнітивні процеси, забезпечуючи внутрішні умови для визначення мети рефлексивної активності та її досягнення, а також для постійного відслідковування характеру перебігу активності з метою її своєчасної корекції.

Таблиця 2.

Внутрішня структура системи рефлексивних вмінь на метакогнітивному рівні рефлексивної компетентності

Вміння	Стандартизовані значення		Значення критерію Фішера
	Коефіцієнт регресії (β)	Помилка	
Організувати процес вирішення проблеми, спрямовувати зусилля на досягнення поставленої мети	0,40	0,02	26,31
Прогнозувати можливі помилки і труднощі, аналізувати власні можливості	0,32	0,01	21,29
Регулювати власні емоційні стани, формувати настрої на роботу	0,25	0,01	18,97
Проводити планування, оцінку і перевірку своїх дій	0,10	0,01	7,09
Створювати імовірнісні моделі вирішення проблеми, проводити самоаналіз своїх дій, особливостей своєї поведінки	0,16	0,01	12,13
Проводити моніторинг поточних форм розумової активності, регулювати значущість проблеми з урахуванням актуального стану	0,21	0,01	17,85
Критично оцінювати свої інтелектуальні здібності, можливості та обмеження	0,12	0,01	8,98

Рівень розвитку рефлексивних вмінь на особистісному рівні функціонування

рефлексивної компетентності був визначений за допомогою розробленої методики «Рефлексивні вміння (особистісний рівень)».

Нами був визначений показник загального рівня розвитку рефлексивних вмінь особистісного рівня, який розраховувався як сумарне значення оцінок за всіма твердженнями опитувальника. Результати множинного регресійного аналізу (коефіцієнти регресії, рівень їх значущості за критерієм Фішера та величина похибки оцінки), які дозволили відобразити внутрішню структуру загального показника, наведені в табл. 3.

Таблиця 3.

Внутрішня структура системи рефлексивних вмінь на особистісному рівні рефлексивної компетентності

Вміння	Стандартизовані значення		Значення критерію Фішера
	Коефіцієнт регресії (β)	Помилка	
Організувати процес осмислення моделі проблемно-конфліктної ситуації	0,26	0,02	13,70
Реструктурувати модель проблемно-конфліктної ситуації, формувати програми поведінки і саморозвитку	0,32	0,02	18,62
Визначати мету діяльності, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між отриманими результатами і характером організації проблемно-конфліктної ситуації	0,33	0,02	19,03
Організувати внутрішній діалог, використовувати власний досвід	0,32	0,02	18,71
Гнучко змінювати позицію, вибирати нові способи вирішення проблеми	0,30	0,02	18,33
Проводити ретельний самоаналіз отриманих результатів, власних дій і здібностей, переосмислювати альтернативні способи вирішення проблемно-конфліктної ситуації	0,31	0,02	18,04
Визначати новий сенс свого становища в проблемно-конфліктній ситуації, співвідносити актуальні цілі діяльності з загальним сенсом життя	0,26	0,02	15,34

Недостатньо високе значення коефіцієнта множинної кореляції ($KMK=0,94$) показує, що на значення загального показника розвитку особистісних рефлексивних вмінь здійснюють вплив як показники сформованості окремих вмінь даного рівня рефлексивної компетентності, так і інші невраховані фактори. Більш ніж 12% дисперсії загального показника має відношення до впливів випадкових факторів, які не були враховані нами в процесі організації та проведення дослідження ($KMD=0,88$). Не дивно, що саме на особистісному рівні функціонування рефлексивної компетентності ми отримали красномовне підтвердження принципу суперадитивності, згідно з яким «ціле не дорівнює сумі його частин». Не виключно, що загальний показник сформованості

особистісних рефлексивних вмінь в більшій мірі, ніж показники інших рівнів організації, залежить від характеру організації окремих вмінь в єдиній системі, від параметрів порядку, які встановлюють відносини між складовими, регулюють поведінку частин у складі системи, забезпечують умови для спільного їх функціонування, для компенсації певних дисфункцій. Окрім того, не слід знецінювати вклад в характер організації системи такої інтегрованої змінної, як рівень організації всієї рефлексивної компетентності, рівень зрілості особистості (та інших комплексних, інтегрованих, базових властивостей особистості). Згідно з положеннями системного підходу, загальні властивості системи як незалежної цілісності здійснюють вплив на кількісні та якісні властивості окремих частин системи.

Як свідчать дані таблиці, усі показники мають значущий вплив на загальний показник, ступінь їх впливу приблизно однаковий. Однак найбільш суттєву вагу мають вміння визначати мету діяльності, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між отриманими результатами і характером організації проблемно-конфліктної ситуації ($\beta=0,33$), вміння реструктурувати модель проблемно-конфліктної ситуації ($\beta=0,32$) та організувати внутрішній діалог, використовувати власний досвід ($\beta=0,32$). Найменший вплив мають ті вміння, які пов'язані з визначенням сенсу свого становища в проблемно-конфліктній ситуації ($\beta=0,26$) та з організацією осмислення сформованої моделі ситуації ($\beta=0,26$), які залежать від рівня розвитку ціннісно-сислової регуляції життєдіяльності особистості, від рівня її активності в використанні смислотехнік в процесі збирання та обробці інформації, обрання засобу розв'язання проблемно-конфліктної ситуації.

Таким чином, ми можемо зробити висновок, що для ефективного розв'язування внутрішнього протиріччя суб'єкту необхідно мати вміння, які забезпечують його активність щодо формування, усвідомлення та реструктурування моделі проблемно-конфліктної ситуації та свого поведіння в ній, визначення мети рефлексивної діяльності та організації процесу досягнення її, обираючи нових засобів розв'язання проблеми за рахунок зміни позиції. Також важливим аспектом організації рефлексивної діяльності є актуалізація внутрішнього діалогу як механізму, який дозволяє суб'єкту використовувати власний минулий досвід, проводити самоаналіз своєї активності та її результатів на його підставі.

На думку Д.О. Леонтьєва, в основі смислової регуляції, як вищого рівня особистісної системи регуляторних процесів, знаходяться ядерні механізми особистості, відповідальні за зміни смислових орієнтацій за рахунок вільного вибору або спрямованої «рефлексивної смислотехніки» [3]. Дослідник виділив кілька смислотехнік, які беруть участь у смислоусвідомленні, серед них: зміна джерела сенсу за рахунок підключення додаткових мотивів, смислових диспозицій, самоствалення; актуалізація і зміна смислових зв'язків та ін. Перспективним для досліджуваних є розвиток вмінь, пов'язаних зі свідомою саморегуляцією своєї рефлексивної активності через «прогресуюче усвідомлення» та «рефлексивне ставлення до своїх смислових орієнтирів» [3]. Вміння свідомо керувати своєю потребнісно-мотиваційною сферою за рахунок актуалізації механізмів включення дії й подій в більш широкий смисловий контекст та формування системи особистісних смислів дозволяють людині відчувати себе господарем, автором свого життя. Розвиток мотиваційного рівня саморегуляції дає можливість суб'єкту реалізовувати різні стосунки зі світом, «розкривати внутрішні

резерви ..., що дають йому свободу від обставин, забезпечують навіть у найважчих умовах можливість самоактуалізації» [2, с. 122].

Таблиця 4.

Внутрішня структура інструментального компонента рефлексивної компетентності

Назва шкали	Стандартизовані значення		Значення критерію Фішера
	Коефіцієнт регресії	Помилка	
Загальний рівень розвитку рефлексивних вмінь когнітивного рівня	0,44	0,009	45,26
Загальний рівень розвитку рефлексивних вмінь метакогнітивного рівня	0,46	0,01	49,31
Загальний рівень розвитку рефлексивних вмінь особистісного рівня	0,45	0,009	47,7

Нами був ведений сумарний показник, якій відображає рівень сформованості всього інструментального компонента рефлексивної компетентності. Для визначення кількісних показників, які відображають змістовну вагу показників розвитку рефлексивних вмінь на когнітивному, метакогнітивному та особистісному рівнях у складі сумарного показника, ми застосували процедуру множинного регресійного аналізу (див. табл. 4). Ми отримали високе значення за показником множинної кореляції (КМК=0,98), що свідчить про те, що на 97% сумарний показник сформованості інструментального компонента рефлексивної компетентності залежить від рівня розвитку трьох його складових (КМД=0,97). Усі три компоненти мають приблизно однакову силу впливу на значення загального показника, однак незначну перевагу має показник рівня сформованості системи метакогнітивних рефлексивних вмінь ($\beta=0,46$), найменший вплив справляє показник когнітивного рівня ($\beta=0,44$). Це підтверджує наше припущення стосовно провідної ролі регулятивних вмінь в організації рефлексивної активності, які не лише контролюють інтелектуальну активність суб'єкта, але й розподіляють актуальні ресурси особистості, спрямовують фокус уваги на найбільш важливі або складні аспекти внутрішньої активності.

Дані кореляційного аналізу дозволили визначити високий рівень інтеграції складових даного компонента компетентності. Результати, наведені в таблиці 5, демонструють наявність значущих взаємозв'язків між показниками сформованості трьох систем.

Високий рівень інтеграції системи рефлексивних вмінь свідчить, що складові всіх трьох рівнів розвиваються злагоджено, підвищення рівня одного елемента створює умови для зростання ефективності інших. Недоліком подібного типу організації системи є знижена спроможність здійснювати гнучку координацію функціонування окремих елементів, нездатність системи організувати компенсацію недорозвиненості певних аспектів за рахунок ефективної роботи інших. Це говорить про те, що система ще формується, що її здатність здійснювати самоорганізацію ще не розвилася, отже можливі дисфункційні порушення, «збої» в функціонуванні. Позитивним аспектом

високої інтеграції є підтримання системи як цілісності, що ефективно здійснює свої функції в системі більш високого рівня організації.

Таблиця 5.

Структура кореляційних зв'язків між окремими елементами інформаційного компонента рефлексивної компетентності

Основні елементи	Когнітивні вміння	Метакогнітивні вміння	Особистісні вміння
Система рефлексивних вмінь когнітивного рівня	1		
Система рефлексивних вмінь метакогнітивного рівня	0,39***	1	
Система рефлексивних вмінь особистісного рівня	0,17**	0,41***	1
Інструментальний компонент	0,69***	0,81***	0,70***

Примітка: * - емпіричне значення є значущим при $\alpha \geq 0,95$; ** - емпіричне значення є значущим при $\alpha \geq 0,99$; *** - емпіричне значення є значущим при $\alpha \geq 0,999$.

Ми припускаємо, що високо інтегрований інструментальний компонент здійснює оптимізуючий вплив на характер організації інших компонентів рефлексивної компетентності, оскільки суб'єкт активізує всю систему вмінь в незалежності від типу рефлексивної задачі. Низька диференціація окремих елементів системи рефлексивних вмінь створює умови для задіяння широкого інструментарію особистості, знаходження засобу розв'язання проблемного питання через апробування різних прийомів та способів дій. Таке нераціональне використання ресурсів відбувається лише на початкових етапах розвитку рефлексивної компетентності, подальше вдосконалення рефлексивних здібностей через відпрацювання вмінь сприятиме більшій диференціації форм рефлексивної активності, які будуть більш відповідати конкретній рефлексивній задачі. Якісні зміни у змісті та наборі інтелектуальних змін, на які вказувала М. Л. Смільсон, роблять розумові процеси більш індивідуально-специфічними, гнучкими, такими, що враховують імовірнісні події та фактори [6].

Висновки та подальші перспективи дослідження. Інструментальний компонент вносить важливий вклад в реалізацію функції накопичення та упорядкування одиниць рефлексивного досвіду, яку виконує рефлексивна компетентність в системі рефлексивного досвіду. Окрім головної, даний компонент виконує і свою специфічну роль: упорядковує рефлексивні вміння в єдину інтегровану систему, керує їх використанням. Функціонування даної системи є умовою ефективною реалізації різних форм рефлексивної активності.

Загальний рівень сформованості інструментального компонента в найбільшій мірі залежить від рівня розвитку вмінь до саморегуляції рефлексивної активності, оскільки саме дані вміння здійснюють контроль за використанням ресурсів, забезпечують моніторинг поточної діяльності суб'єкта, регулюють рівень його емоційного включення в різні форми рефлексивної активності.

Список використаних джерел

1. Дмитриева Т. В. Развитие рефлексии у студентов как педагогическая задача [Электронный ресурс] / Т. В. Дмитриева, Н. Е. Седова // Вестник Тюменского государственного университета. – 2009. – №5. – С. 33-42. – Режим доступа: <http://utmn.ru/docs/2081.pdf>.
2. Зейгарник Б. В. Саморегуляция в норме и патологии / Б.В. Зейгарник, А.Б. Холмогорова, Е. С. Мазур // Психологический журнал. – 1989. – № 2. – С. 121-131.
3. Леонтьев Д. А. Психология смысла: природа, строение и динамика смысловой реальности [Электронный ресурс] / Д.А. Леонтьев. – 2-е, испр. изд. – М.: Смысл, 2003. – 487 с. – Режим доступа: sitesito.narod.ru/fipsi/akt/psihologia_sm.doc
4. Наследов А. Д. Математические методы психологического исследования. Анализ и интерпретация данных. Учебное пособие / А. Д. Наследов. – СПб.: Речь, 2004. – 329 с.
5. Семенов И.Н. Системно-психологический подход к изучению рефлексивных ресурсов профессионального развития [Электронный ресурс] / И.Н. Семенов, Н.П. Туровцев // Psychology. Historical-critical Reviews and Current Researches. – 2013. – № 5-6. – С. 35-71. – Режим доступа: <http://publishing-vak.ru/file/archive-psycology-2013-5/2-semenov.pdf>.
6. Смутьсон М. Л. Интеллект дорослої людини: структура та саморозвиток [Електронний ресурс] / М. Л. Смутьсон // Technologies of intellect development. – 2015. – Vol. 1, No 9. – Режим доступа: http://psytir.org.ua/index.php/technology_intellect_develop/article/view/175
7. Татаурова К. М. Рефлексивные умения как фактор развития профессиональной компетентности учителя [Электронный ресурс] / К. М. Татаурова // Материалы V Международной студенческой электронной научной конференции [«Студенческий научный форум»], 15 февраля – 31 марта 2013 г. – Режим доступа: <http://www.scienceforum.ru/2013/228/3341>
8. Шадриков В. Д. Профессиональные способности / В.Д. Шадриков. – М.: Логос, 2010. – 279 с.

Spysok vykorystanyh dzherel

1. Dmitriyeva T.V., Sedova N.E. Razvitiye refleksii u studentov kak pedagogicheskaya zadacha [Development of a reflection at students as a pedagogical problem]. *Vestnik Tiimenskogo gosudarstvennogo universiteta [Herald of Tyumen State University]*, 2009, No5, pp. 33-42. Retrieved from <http://utmn.ru/docs/2081.pdf>.
2. Zeygarnik B. V., Kholmogorova A. B., Mazur E. S. Samoreguljatsiya v norme i patologii [Self-regulation in norm and pathology]. *Psikhologicheskij zhurnal [Psychological Journal]*, 1989, no 2, pp. 121-131.
3. Leontev D. A. Psikhologiya smysla: priroda, stroeniye i dinamika smyslovoy realnosti [Psychology of sense: the nature, structure and dynamics of the notional reality]. Moscow: Smysl, 2003. – 487 p. Retrieved from http://sitesito.narod.ru/fipsi/akt/psihologia_sm.doc.
4. Nasledov A. D. Matematicheskiye metody psikhologicheskogo issliedovaniya. Analiz i interpretatsiya dannyh. Uchebnoye posobiye [Mathematical methods of psychological research. Analysis and interpretation of the data. Textbook]. St. Petersburg: Rech, 2004. – 329 p.
5. Semenov I. N., Turovtsev N. P. Sistiemno-psikhologicheskij podhod k izucheniyu refleksivnyh resursov professionalnogo razvitiya [System-psychological approach to the study of the reflective resources of the professional development]. *Psychology. Historical-critical Reviews and Current Researches*, 2013, No 5-6, pp. 35-71. – Retrieved from <http://publishing-vak.ru/file/archive-psycology-2013-5/2-semenov.pdf>.

6. Smulson M. L. Intellect dorosloyi liudyny: struktura ta samorozvytok [Intellect of adults: structure and self-development]. *Technologies of intellect development*, 2015, Vol. 1, No 9. Retrieved from http://psytir.org.ua/index.php/technology_intellect_develop/article/view/175.
7. Tataurova K. M. Refleksivnyie umeniya kak faktor razvitiya professionalnoy kompetentnosti uchitielya [Reflective skills as a factor of the development of the teachers' professional competence]. *Materialy V Mezhdunarodnoy studencheskoy elektronnoy nauchnoy konferentsii «Studencheskiy nauchnyiy forum»*, 15 fevralia – 31 marta 2013 g. [Materials of the V International student conference «Student scientific forum», February 15 - March 31, 2013]. - Retrieved from <http://www.scienceforum.ru/2013/228/3341>.
8. Shadrikov V. D. Professionalnyie sposobnosti [Professional abilities]. Moscow: Logos, 2010. – 279 p.

Savchenko O.V. The instrumental provision of the reflectivity as a personal general ability. The author analyzes the internal structure of the instrumental component of the reflective competence that plays an important role in the provision of reflectivity as a general ability of the personality. The reflectivity as a property of the personality contributes to the successful realization of any activities because it organizes intellectual processes. The instrumental component takes an important place in the structure of the reflective competence's components as it unites reflective skills into a complete integrated system and controls their use. In this way it contributes to the function of the accumulation and ordering of units of the reflective experience. The functioning of the reflective skills' system is a condition for the effective implementation of the different forms of the reflective activity.

The indicator of the developmental level of the cognitive skills most of all depends on the degree of skills' formation to keep himself in a reflective space, to understand and explain to himself and others his own way of thinking. These skills reflect the dialogical mechanism of the subjective thinking's functioning. The level of skills to organize the problem-solving process and to predict possible mistakes and difficulties, to analyze his own capabilities determine the indicator of the developmental level of the metacognitive skills. The identification of the purpose of the activity, the establishment of causal relationships between the results and the nature of the organization of the problem-conflict situation, the restructuring of the model of the problem-conflict situation and the organizing of the internal dialogue influence greatly the developmental level of the personal reflective skills.

The general level of the instrumental component's formation depends on the developmental level of the self-regulation activity's skills because these abilities exercise the control over the use of resources, provide the monitoring of the subject's activity, regulate the level of the subject's emotional inclusion into different forms of reflective activity.

Keywords: *reflectivity, reflective experience, reflective competence, instrumental component of competence, reflective skill.*